

Hva er internasjonal terrorisme?

Anders G. Romarheim

Terroranslagene i London sommeren 2005 førte til fornyet debatt om internasjonal terrorisme og faren for at også Norge kan bli rammet av terror.

- Hva er egentlig internasjonal terrorisme?
- Hvor går grensene mellom terrorisme og beslektede former for politisk vold?
- Hva slags fare representerer terrorismen?

For å kunne svare er det like viktig å kartlegge hva terrorisme **ikke** er. Spørsmålet om hvordan terrorisme skal defineres er svært politisert. Ulike aktører har stor interesse av å definere terrorisme på sin egen måte. Derfor er det liten enighet internasjonalt om hva terrorisme er. Terrorismen er et fenomen som er omgitt av gråsoner som flyter over i andre former for vold og ødeleggelse. De fleste er likevel enige om at terrorisme innebærer kriminell aktivitet og at angrepene mot Madrid, Sharm el Sheik, London og ikke minst 11. september-angrepene er klare eksempler på terrorisme.

Foruten å presentere en definisjon av terrorisme skal vi i denne artikkelen avgrense terrorisme mot andre former for vold – geriljakrig, organisert kriminalitet, væpnet motstandskamp, sabotasje

og statlig terror. Ordene terrorisme og terror brukes tidvis om hverandre. Det mest korrekte er å se på terrorisme som en kategori av terror. Terrorbombing – som under den andre verdenskrig – er eksempel på terror som ikke er terrorisme. Bredt definert kan vi si at terrorisme er en **voldelig politisk strategi**. Terrorister velger selv sin voldelige strategi med overlegg og tilnærmer seg ofte sine politiske mål på en systematisk måte.

Vi forbinder terrorisme med **politiske** mål; det betyr at **organisert kriminalitet** faller utenfor definisjonen.

Terrorister har politiske mål, mens organiserte kriminelle har økonomiske mål. De siste er først og fremst opptatt av egen profitt. Terroristgrupper er likevel ofte involvert i organisert kriminalitet – bankran, gisseltaking mot løsepenger, narkotikaomsetning – for å finansiere sine angrep. Mens terrorister først og fremst er ute etter penger som kan tjene saken, har de organiserte kriminelle som mål å tjene seg rike på sine voldshandlinger.

Hva menes med at terrorisme er en politisk strategi?

Gjør greie for hovedskillet mellom terrorisme og organisert kriminalitet.

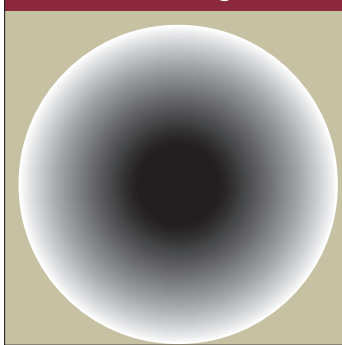
Nepal 2005. Minst 37 sivile drept og mange såret i terrorangrep mot buss i et anslag utført av maoistiske opprørere. Er slike handlinger et legitimt middel i et sosialt opprør eller i motstand mot undertrykkelse?

Foto: Shrestha/Scanpix

Hva er internasjonal terrorisme?

Terrorisme - glidende overgang mellom svart og hvitt

Hva forstår du med ut-sagnet «Terrorisme er ...omgitt av gråsoner som flyter over i andre former for vold og ødeleggelse»?

Hvilket bilde tegner artikkelen av en terrorist?

Hvordan stiller forfatteren seg til begrepet statsterrorisme?

Diskuter påstanden: «Fattigdom gir viktig næring til terrorister.»

Før vi definerer terrorisme, bør vi se nærmere på hvilke spørsmål en slik definisjon bør besvare:

- Hvem utfører terrorisme?
- Hvem rammes av terrorisme?
- Hvilke mål har terroristgrupper?

Hvem utfører terrorisme?

Det er en utbredt oppfatning at de fleste terrorister er fattige, uten utdanning og er lite tilregnelige (psykisk ustabile). Dette er langt på vei en misforståelse og en myte, som lett kan skygge for innsikt i hva terrorisme er. Osama bin Laden er langt fra noen fattiggutt, og mange terrorister har høyere utdanning. Terrorister er heller ikke mer psykisk ustabile enn andre. Tvert imot har vi eksempler på at ustabile personer blir sparket ut av terroristgrupper. De blir ofte sett på som en sikkerhetsrisiko som kan sette andre medlemmer av gruppen i fare.

Kan stater være terrorister? Dette er et av de spørsmålene der de lærde strides. Eksempelene er mange på at terroristgrupper er blitt støttet av stater. Libya, Syria, Afghanistan og Iran er eksempler på stater som er blitt anklaget for dette.

Imidlertid kan det være noe misvisende å ta med stater som terrorister. Det er mer presist å si at stater kan bedrive **statlig terror** og terrorisere sin egen eller et annet lands befolkning. Ut fra denne synsmåten bedrives terrorisme av **ikke-statlige** aktører. I rene dødsfall er det likevel liten tvil om at statlig terror har kostet atskillig flere mennesker livet enn terrorisme. Et dystert eksempel på grov statlig terror er Sovjetunionen under Josef Stalin.

Hvem rammes av terrorisme?

Terrorisme framstår ofte som krigsliknende handlinger mot sivile mål. Noen refererer til terrorisme som krigsforbrytelser i fredstid. Det langt vanligste er altså at det er sivile som blir rammet av terrorisme. Noen ganger er dog skillet mellom sivile og ikke-sivile uklart. Det er derfor mer presist å si at terrorisme er rettet mot **ikke-stridende**. Men hva skal

vi kalle det hvis en gruppe i fredstid overraskende angriper en norsk militærbase og mennesker/soldater blir drept i aksjonen? Mange vil kalle dette terrorisme selv om målet ikke var sivilt i streng forstand. Mennesker i uniform er ikke automatisk legitime mål. Terrorister prøver ofte å omdanne fredelige og åpne samfunn til «krigssoner» preget av unntakstilstand. Å framprovosere «overreaksjon» hos myndigheter er en kjent taktikk for terrorister. Dermed håper de å kunne «avsløre et regimes sanne ansikt» og vinne befolkningen over på sin side.

Å angripe soldater i **aktiv tjeneste** blir en litt annen sak. Da kan angrepet i noen tilfeller forstås som **legitim væpnet motstand** mot et okkupasjonsstyre. Kriteriene for hva som oppfattes som legitim og illegitim motstandskamp avhenger dessverre nesten alltid av øyet som ser. I dagens Irak eksisterer væpnet motstandskamp og terrorisme om hverandre. Væpnet motstandskamp ble også brukt av den norske hjemmefronten under andre verdenskrig. Imidlertid kan mye av motstandsbevegelsens aksjoner under krigen i Norge defineres som **sabotasje**. Sabotasje er ikke primært rettet mot mennesker. Den skiller seg fra terrorisme ved at sabotasje har som mål å ødelegge kritisk infrastruktur – veier, kraftforsyning, kommunikasjonsentra. Sabotører velger ikke aktivt ut sakesløse mennesker som sine mål.

Noe av motstandskampen under krigen hadde også form av geriljakrig. Likhetene mellom terrorisme og **geriljakrig** er mange. Imidlertid er geriljabevegelser svært ofte opptatt av kontroll av territorium, og de foretar gjerne bakholdsangrep og raid mot en militært overlegen fiende.

En geriljabevegelse gjemmer seg ofte i ulendt terreng eller utilgjengelige strøk ettersom den knapt kan bekjempe en militær motstander på en åpen tradisjonell slagmark. I denne forbindelse blir gjerne begrepet **asymmetrisk krigføring** anvendt. Både geriljakrig og moderne terrorisme kan ses som former for asymmetrisk krigføring. Den antatt svake parten velger her selv tid og sted for sine angrep. Hele forståelsen av hva som er krig og hva som ikke er krig, utfordres av denne typen kontroversielle og ufor-

Hva er internasjonal terrorisme?

Den irske republikanske armeen (IRA)

har besluttet å legge ned våpnene (2005) og fortsette kampen for et forent Irland med politiske midler. Men de vil ikke oppløse seg selv som organisasjon. Blir de nå en hvilken som helst forening (association)?

Illustrasjon: Political Cartoons

Hvordan spiller massemediene en nøkkelrolle i terroristers kamp?

Diskuter påstanden: «Krig og voldelig konflikt gir viktig næring og grobunn for terrorisme.»

Situasjon: En gruppe amerikanske soldater i Irak blir drept av en selvmordsbomber idet de kjører i kolonne gjennom en by. Diskuter hvorvidt du vil se på anslaget som utført av væpnede motstandskjempere eller terrorister.

Hva menes med asymmetrisk krigføring? Diskuter hvor nytt slik krigføring egentlig er.

utsigbare militante strategier.

Hvilke mål har terroristgrupper?

Noen av de målene terrorister har, er å:

- skape oppmerksomhet – særlig ved bruk av mediene – om sin sak
- spre frykt
- påvirke noen andre i tillegg til dem som blir

direkte fysisk angrepet

- utøve makt og påvirke politiske prosesser og avgjørelser

Terrorister ønsker altså **oppmerksomhet** om sin sak. I vår tid er internasjonale terroristgrupper avhengige av å nå fram i massemediene. Uten innpass i mediene blir det vanskeligere å kommunisere sine krav og spre sitt budskap til det samfunnet som blir angrepet. Hvis ikke det lykkes, framstår terrorisme som ekstrem, umotivert vold uten noe overordnet mål eller foranledning.

Får ikke terroristene medieoppmerksomhet, er det vanskelig å nå målet om å **spre frykt**. Terroristgrupper opererer gjerne med flere angrep i serie og med kort tid mellom dem. Gjennom slike angrepsserier sprer de frykt og skaper en uro i befolkningen for nye og dødelige angrep. Dette var tilfellet i London sommeren 2005 der det var angrep med fjorten dagers mellomrom. Følelsen av å stå overfor en kampanje var sterk, selv om det foreløpig ikke er påvist særlige koblinger mellom de ulike angrepene.

Videre ble angrepene tydelig plassert inn i al-Qaidas voldelige globale jihad da al-Qaidas nestleder Ayman al-Zawahri lovprieste angrepene mot London og lovte flere angrep. Slike trusler og kampanjer er intet nytt på de britiske øyer. I perioder da den irske terroristgruppen IRA var aktiv, opplevde Storbritannia hvilken påkjenning «terroristkampanjer» kan være. Det samme gjelder for mange andre land – Filippinene, Sri Lanka, Frankrike, Egypt, Israel, Peru, Spania m.fl.

En terroristhandling er ment å **påvirke andre** i tillegg til dem som blir direk-

te angrepet i aksjonen. Det politiske lederskapet i landet angrepet er rettet mot, er det vanligste målet for handlingen. Disse skal påvirkes til å endre sin politikk. Terrorister angriper ofte også en uskyldig tredjepart eller en stedfortreder for den de egentlig ønsker å påvirke. Tanken er at en uroet befolkning skal påvirke sin egen regjering til å endre politisk retning.

Hva vil det si å **utøve makt** over noen? En terroristgruppe har makt over en regjering dersom den får regjeringen til å gjøre noe den ellers ikke ville ha gjort. Dersom en regjering gjør noe den ville ha gjort uansett, er det ikke snakk om å utøve makt. Den som bruker makt, må ha evne til å forandre atferden til den man bruker makt mot. Regjeringer vil ofte prøve å skjule at de gir etter for terroristgruppers krav og at de i det hele tatt forhandler med terrorister. De vil ofte late som om de uansett hadde tenkt å gjøre det de gjør. Handlinger skal framstå som et resultat av egne valg og ikke som et resultat av terroristenes påvirkning og angrep. Ellers kan de oppfattes som svake og lett påvirkelige. Myndighetene på Filippinene ble kritisert da de sommeren 2004 ga etter for terroristenes krav om raskere tilbaketrekning fra Irak. Dette gjorde de for å redde gisselet Angelo de la Cruz.

Som tidligere nevnt, finnes det intet fasitsvar på spørsmålet om hva som er terrorisme. Men så langt kan vi antyde følgende definisjon av terrorisme.

Definisjon

Terrorisme er en ikke-statlig aktørs systematiske bruk av vold og ødeleggelse – eller trusler om dette – mot ikke-stridende med sikte på å skape en tilstand av frykt, få oppmerksomhet om en politisk sak og å påvirke atferden også til andre enn de direkte ofrene for terroraksjonen.

Internasjonal terrorisme

Tilsynelatende burde det være enkelt å gjøre greie for forskjellene på **internasjonal terrorisme** og nasjonal terrorisme. Internasjonal terrorisme er det når

Hva er internasjonal terrorisme?

Bali har vært åsted for flere terroristaksjoner, senest i 2005. Hvorfor akkurat Bali? Hvem mener illustratøren har stått bak?

Illustrasjon: Political Cartoons

Gjør greie for hva som skiller internasjonal terrorisme fra nasjonal terrorisme.

Diskuter hva det er ved Norge og norsk politikk som eventuelt kan gjøre nordmenn til mål for terrorister.

Diskuter hvor stor vekt dere vil legge på terrorisme sammenliknet med andre utfordringer menneskeheten står overfor.

Anders G.

Romarheim er forsker ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt.

minst to ulike lands territorium eller borgere er involvert i en terroristaksjon – enten involveringen er som utøver, offer, arena eller planleggingsbase for aksjonen.

I globaliseringens tidsalder blir disse skillene mindre tydelige. Den tyske sosiologen Ulrich Beck har meget treffende påpekt at «grensene som skiller det nasjonale fra det internasjonale, politiet fra militæret, kriminalitet fra krig og krig fra fred er i ferd med å bli opphevet».

Ulrich Beck sitt utsagn har relevans for angrepene i London i 2005. Terroristene var britiske statsborgere som angrep britiske statsborgere. Det er foreløpig heller ikke bevist at flere nasjonaliteter var involvert i planleggingen. London framsto tidvis nesten som en krigssone med unntakstilstand, og politiet skjøt ned og drepte en helt uskyldig brasiliansk statsborger. Jean Charles de Menezes ble i bokstavelig forstand offer for justismord på åpen gate. Dette skjedde i et demokratisk samfunn tuftet på rettsstatsprinsipper i «fredstid».

Vi får en mangelfull forståelse av London-angrepene dersom vi ikke setter dem inn i en internasjonal sammenheng. Terroristene hadde alle etnisk bakgrunn fra ikke-europeiske land, og angrepene var tatt rett ut av «læreboka» til al-Qaida. Mønsteret var samtidige bombeeksplosjoner mot transportsystemet i en hovedstad, med det formål å drepe mange vestlige sivile. Enten al-Qaidanettverket var delaktig i planleggingen eller ikke, hentet terroristene utvilsomt inspirasjon fra det internasjonale terrornettverket al-Qaida.

Terrorisme preges i dag i økende grad av storstilte aksjoner som medfører massedrap. Aksjoner i Amman, Bali, Madrid, Riyadh, New York og Delhi er tragiske eksempler. Til tross for dette må

vi huske på at det er ikke slik at alle terroristgrupper ønsker å drepe flest mulig. Et eksempel er den baskiske terroristgruppen ETA som veldig ofte varsler om utplasserte bomber før de går av.

I denne artikkelen har en definisjon av terrorisme blitt trukket opp. Samtidig er noe av det viktigste å ta med seg videre forståelsen av at skillene mellom ulike typer politisk vold ikke er krystallklare. En gruppe som utøver politisk motivert vold, holder seg ikke nødvendigvis bare til en av de ulike typene voldelig kamp vi ser på her. Definisjonen av terrorisme kan derfor benyttes som et utgangspunkt for videre diskusjoner om hvilke former politisk vold kan ha.

Det er naturlig å returnere til spørsmålet mange nordmenn stilte seg rett etter angrepene mot London sommeren 2005; vil vi se **internasjonale terrorhandlinger også i Norge**? Vi kan dessverre ikke utelukke at internasjonale terroristgrupper vil velge ut Norge eller norske interesser som sine mål. Men terroraksjoner mot Norge kan like gjerne ligge ti år som ett år fram i tid. Hva skal til for at de farlige trendene innen terrorisme vi registrerer rundt oss i verden skulle involvere Norge i større grad enn det som har vært tilfelle så langt? Dette er et svært sammensatt spørsmål som må følges nøye. Norge er et oljeproduserende Nato-land som deltar i potensielt kontroversiell fredsmekling og internasjonale militære oppdrag. Vi kan aldri bli usynlige i en globalisert verden.

Diskuter hvorfor regjeringer som gir etter for terroristers krav, ofte vil prøve å skjule det.

Alle arbeidsoppgaver og nettsadresser: **se under.**